

Наташа Недељков

ДУБРОВЧАНИ КАО ПОСРЕДНИЦИ
У СРЕДЊОВЕКОВНОЈ ТРГОВИНИ
ИЗМЕЂУ БАЛКАНА И СРЕДОЗЕМЉА

Уредник
Зоран Колунџија

Илустрација на корици
Јован Недељков

Copyright © ИК Прометеј, Нови Сад, 2024.

Сва права задржана. Копирање, фотокопирање, умножавање и коришћење текста у било ком облику није дозвољено без претходне писане сагласности.

НАТАША НЕДЕЉКОВ

Дубровчани као посредници
у средњовековној трговини
између Балкана и Средоземља

ПРОМЕТЕЈ
НОВИ САД

АРХИВ ВОЈВОДИНЕ
АРХИВ
ВОЈВОДИНЕ

УВОД

Захваљујући посредничкој трговини на релацији Балкан–Средоземље Дубровник је постао један од најснажнијих економских центара на обали Јадранског мора. Потражње за племенитим металима у медитеранским земљама и експанзија рударства у Босни и Србији дала је снажан импулс дубровачкој посредничкој трговини. Чињеница да су медитерански трговци слабо залази у унутрашњост Балкана, додатно је поговорила дубровачкој економији.

У балканско залеђе односили су производе са медитеранског тржишта и тамо су их продавали. Са друге стране, у залеђу су куповали племените метале, односили их у Дубровник и одатле их пласирали на медитеранско тржиште. Пошто је посао са рудом био веома уносан, дубровачки трговци су у српским и босанским градовима оснивали своје колоније. Поред трговине, у залеђу су били ангажовани и као предузетници и финансијери у рударству. Ови послови су били изузетно уносни.

Слободу трговине на босанској и српској територији, дубровачки трговци су добијали путем повеља које су им издавали владари. Сличне трговачке повластице добијали су и у градовима Медитерана.

Роба се у залеђе транспортовала караванима, те се на тај начин развила мрежа путева. Данас су нам добро познати главни путни правци. У медитеранске градове роба се транс-

портовала поморским путем, на лађама. Временом је Дубровник постао једна од најпознатијих лука на Медитерану.

У почетку су трговци самостално обављали овај посао. Током времена долази до њиховог удруживања у друштва. Често су формирана зарад обављања једног посла, мада су обично трајала знатно дуже. Ортаци, чланови друштва, сразмерно уложеним средствима су остваривали и делили добит.

Дубровчани су на овај начин створили тржиште које је функционисало током читавог средњег века. Допринели су привредном развоју балканског залеђа и Медитерана, а оставили су значајан траг у култури градова и места у којима су боравили.

На основним студијама историје детаљно смо проучавали привреду у средњовековној Србији и посредничку улогу дубровачких трговаца. Као резултат интересовања за привредне теме настала је књига под називом *Дубровчани као посредници у средњовековној трговини између Балкана и Средоземља*. Циљ нам је био да прикажемо дубровачке трговце у средњовековној Србији и Босни, односно на простору Средоземља и њихов утицај на економски развој земаља у којима су боравили. Разматрано је оснивање и функционисање дубровачких колонија у градовима средњовековне Србије и Босне. Посебну пажњу посветили смо мрежи путева (копнених и поморских) који су повезивали Балкан и Медитеран, а чији развој стоји у вези са трговином.

Поред *Увода*, *Закључка*, те списка извора и литературе, текст садржи два велика тематска комплекса.

Прву тематску целину, под називом *Дубровник и залеђе*, чине два поглавља: *Дубровник и Србија* и *Дубровник и Босна*. Она имају више међусобно повезаних делова.

Најпре су издвојене повеље које су настале као резултат пословних односа између земаља у залеђу и Дубровника. Српски и босански владари су повељама и уговорима давали Дубровчанима слободу кретања, трговине и друге повластице. Анализиран је успон рударства у Србији и Босни, ње-

гов утицај на развој трговине и дубровачко учешће у рударским пословима. Посебну пажњу посветили смо дубровачким колонијама у српским земљама и активности Дубровчана у њима. На крају оба поглавља детаљно смо елаборирали најважније артикле увоза и извоза из Србије и Босне, односно посредничку улогу Дубровчана у трговини.

Други тематски комплекс под називом *Дубровчани као њирџовци на Медитерану* чине три поглавља: *Трџовачке везе Дубровника и Венеције*, *Дубровачко њословање у Анконијанској марки* и *Дубровник и Леванџ*. У овим поглављима фокусирали смо се првенствено на артикле у токовима трговачког промета и бавили смо се робном разменом између Балкана и Медитерана у којој су дубровачки трговци имали посредничку улогу.

Због огромног значаја за прошлост нашег народа, медијевисти одавно проучавају трговину у српским земљама и посредничку улогу Дубровчана. Политичке и друштвене прилике у Дубровнику, важност трговине за његову прошлост, најпознатије патрицијске породице које су узеле учешћа у трговини и позицију града као јаког трговинског центра на Јадрану елаборирали смо кроз дела К. Јиречека, И. Манкена, С. Ђирковића и В. Форетећа.¹ М. Спремић је детаљно проучио дубровачка средњовековна караванска друштва, а С. Ђирковић улогу Дубровчана као предузетника у рударству средњовековне Србије и Босне². О трговач-

---

¹ К. Јирећек, *Vажност Дубровника и трговачкој повјести средњег века*, Дубровник 1915; И. Манкен, *Дубровачки ѡаѡрицијай у XVI веку*, Београд 1960; С. Ђирковић, *Дубровник и залеђе у средњем веку*, у: „Работници, Војници, Духовници. Друштва средњовековног Балкана”, Београд 1997, 47–55; В. Foretić, *Povјest Dubrovnika do 1808*, deo I, Zagreb 2019.

² М. Спремић, *Дубровачка ѡрџовачка грушѡва у Десѡѡовини Ђурђа Бранковића*, ЗФФ у Београду 13, 1 (1976), 85–102; С. Ђирковић, *Дубровчани као ѡредузетници у рударсѡиву Србије и Босне*, у: „Работници, Војници, Духовници. Друштва средњовековног Балкана”, Београд 1997, 113–134.

ким путевима и караванској трговини писали су К. Јиречек, М. Динић и Г. Шкриванић³.

Огроман допринос проучавању трговине у средњовековној Босни и дубровачким колонијама у градским насељима Србије и Босне дала је Д. Ковачевић Којић⁴. О трговини вином, житом, дрветом и уљем писала је Д. Динић Кнежевић⁵.

Рударство на простору српских земаља и његов значај за средњовековну трговину упознали смо преко студија и радова *Трговачки пућеви и рудници Србије и Босне у средњем веку* и *За историју рударства у средњовековној Србији и Босни* (књ. I– II)⁶. Важне податке о трговини пружају нам монографије *Србија и Венеција у XIII и XIV веку*, *Дубровник и*

---

³ К. Јиречек, *Војна цеста од Београда за Цариград и балкански кланци*, у: Зборник Константина Јиречека I, Београд 1959, 71–171; М. Динић, *Дубровачка средњовековна караванска трговина*, у: „Српске земље у средњем веку”, Београд 1978, 305–330; Г. Шкриванић, *Пућеви у средњовековној Србији*, Београд 1974.

⁴ Д. Ковачевић Којић, *Друштвене структуре рударских градова*, у: „Градски живот у Србији и Босни (XIV–XV вијек)”, Београд 2007, 293–310; Д. Ковачевић Којић, *Дубровачка насебина у Смедереву*, у: „Градски живот у Србији и Босни (XIV–XV вијек)”, Београд 2007, 253–276; Д. Ковачевић Којић, *Истакнутии Дубровчани у Сребреници у доба Деспоћовине*, у: „Градски живот у Србији и Босни (XIV–XV вијек)”, Београд 2007, 405–416; Д. Ковачевић Којић, *Пришћина у средњем веку*, ИЧ XXII (1975) 45–74 (= у: „Градски живот у Србији и Босни (XIV–XV вијек)”, Београд 2007, 57–92); Д. Ковачевић Којић, *Средњовековна Сребреница XIV–XV вијек*, Београд 2010; Д. Ковачевић Којић, *Трговина у средњовековној Босни*, Сарајево 1961; Д. Ковачевић Којић, *Трговци као прешече католичких црквених организација на Балкану (XIII–XV вијек)*, у: „Градски живот у Србији и Босни (XIV–XV вијек)”, Београд 2007, 225–235.

⁵ D. Dinić Knežević, *Trgovina vinom u Dubrovniku u XIV veku*, ГФФ у Новом Саду 9 (1966), 39–85; D. Dinić Knežević, *Trgovina drvetom u Dubrovniku u XIV veku*, ГФФ у Новом Саду 14/1 (1971), 9–30; D. Dinić Knežević, *Trgovina uljet u Dubrovniku u 14. veku*, *Historijski zbornik*, (1970–1971), 289–301; D. Dinić Knežević, *Trgovina žitom u Dubrovniku u XIV veku*, ГФФ у Новом Саду 10 (1967), 79–131.

⁶ К. Јиречек, *Трговачки пућеви и рудници Србије и Босне у средњем веку*, у: Зборник Константина Јиречека I, Београд 1959, 275–303; М. Динић, *За историју рударства у средњовековној Србији и Босни*, књ. I– II, Београд, 1955–1962.

*Леванїї, Дубровник и Анконийанска марка у средњем веку и друге*⁷.

Разумевање терминологије и појмова из средњовековне историје олакшано је коришћењем *Лексикона српској средњеј века*, док јасан и целовит преглед историје средњовековних градова даје *Лексикон градова и њихова српских средњовековних земаља: према њиховим изворима*⁸.

Од изворне грађе, користили смо збирке докумената које су приредили С. Новаковић, Г. Чремошник, Љ. Стојановић, Ф. Миклошић, као и *Зборник средњовековних ћириличких њоваља и њихова Србије, Босне и Дубровника*⁹.

---

⁷ Б. Крекић, *Дубровник и Леванїї (1280–1460)*, Београд 1956; P. Rokai, *Dubrovnik i Ankonitanska marka u srednjem веку*, Novi Sad 1995; P. Ђук, *Србија и Венеција у XIII и XIV веку*, Београд 1986.

⁸ *Лексикон српској средњеј века*, приредили С. Ђирковић и Р. Михаљчић, Београд 1999; *Лексикон градова и њихова српских средњовековних земаља: према њиховим изворима*, редактор С. Мишић, Београд 2010.

⁹ F. Miklosich, *Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii*, Vienna 1858. (репринт 2006³); С. Новаковић, *Законски сјоменици српских држава средњеј века*, Београд 1912; Љ. Стојановић, *Старе српске њоваље и њихова*, књ. I, Београд – Сремски Карловци 1929, Г. Чремошник, *Канцеларијски и ноћарски сјиси (1278–1301)*, Загреб 1951; *Зборник средњовековних ћириличких њоваља и њихова Србије, Босне и Дубровника*, књ. I, 1186–1321, приредили В. Мошин, С. Ђирковић и Д. Синдик, Београд 2011.

ДУБРОВНИК И ЗАЛЕЂЕ

ДУБРОВНИК И СРБИЈА

Трковачки односи између Србије и Дубровника у средњем веку

Повољан географски положај, природна блага, стабилизација политичких прилика под влашћу првих Немањића, привредни развој и саобраћајна инфраструктура утицали су да Србија постане привлачна за трговце из Дубровника.

За своје пословање на овој територији, Дубровчани су добијали посебне дозволе тј. повеље од српских владара и касније обласних господара који су владали српским територијама после распада Српског царства.¹ Повеља које су српски владари и обласни господари издавали зарад трговине Дубровчанима има много. У даљем тексту фокусираћемо се на оне најважније.

Прву повељу, о слободи трговине на српским просторима Дубровчани су добили од великог жупана Стефана Немање 1186. године.² Поред слободне трговине по целој Немањиној територији, Дубровчани су добили и слободу кретања, те право на бесплатну сечу дрва и неометан бора-

---

¹ ЛССВ, 529–532 (Р. Михаљчић, *Повеље*).

² *Зборник средњовековних ћириличких повеља и писама Србије, Босне и Дубровника*, књ. 1, 1186–1321, № 1, стр. 45–48; *Зборник средњовековних ћириличких повеља и писама Србије, Босне и Дубровника*, књ. 1, 1186–1321, № 2, 132–134.

вак на ушћу Неретве (трг Дријева).³ Дубровачка влада је, заузврат, дала допуст да Немањини поданици могу слободно долазити у град и куповати робу на градским трговима. Немањини наследници су дубровачке повластице потврђивали, у неким случајевима и допуњавали својим повељама: Стефан Првовенчани, Радослав и Владислав, Стефан Урош I, Стефан Драгутин и Стефан Милутин.⁴

Једна од значајнијих јесте повеља краља Стефана Уроша III Дечанског Дубровчанима из 1321. године. Српски владар је потврдио повластице које су Дубровчани добили од његових *родийеља* и *ирародийеља*, а регулисано је и питање судских спорова између Дубровчана и Саса, односно Дубровчана и Срба.⁵ Краљ Стефан Урош III Дечански је издао још једну повељу Дубровчанима 1326. године и потврдио слободу кретања и трговине. Из ње дознајемо да уколико дубровачким трговцима неко нанесе материјалну штету, краљ ће им то надокнадити као и да његови поданици неће присвајати галије које буду пристајале уз српску обалу.⁶ После битке код Велбужда која се одиграла 1330. године, долази до смене на српском престолу. Краља Стефана Уроша III збацио је син, Душан Немањић. Нови владар је издао Дубровчанима повељу и потврдио све дотадашње привилегије. Овом повељом је свима, укључујући и владара, забрањено да од дубровачких трговаца узимају било шта бесплатно.⁷ У

---

³ Лексикон *ірадова* и *іірова* средњовековних српских земаља, 101–103 (С. Мишић, Дријева).

⁴ Зборник средњовековних ћириличких повеља и писама Србије, Босне и Дубровника, књ. 1, 1186–1321, № 13, стр. 85–88; № 27, стр. 129–130; № 30, стр. 137–138; № 44, стр. 173–174; № 76–77, стр. 263–266; № 81, стр. 275–276.

⁵ С. Ђирковић, *Повеља краља Стефана III Дечанског Дубровчанима из 1321. године*, ССА 5 (2006), 43–51.

⁶ Н. Порчић, *Повеља Стефана Дечанског Дубровчанима из 1326. године*, ССА 6 (2007), 17–35.

⁷ Д. Јечменица, *Повеља краља Душана Дубровчанима о ііровини*, ССА 10 (2011), 17–28.

научним круговима још увек постоје неслагања око датума издавања ове повеље.⁸

Убрзо после Душанове смрти почиње процес дезинтеграције Царства које карактеришу династички и великашки сукоби. Они су се негативно одразили и на дубровачку трговину у овим крајевима. Цареви великаши, услед изостанака царева потврде о раније датим трговачким привелигијама Дубровчанима, су их на својим територијама глобили како су хтели (отимање робе, наметање великих порез и друго). О ситуацији у Царству која се одразила и на трговину речито сведочи повеља коју је цар Урош издао на *Сеницама* 1360. године. На молбу дубровачких трговаца, владар је укинуо *новоуведене царине* и потврдио слободу кретања трговаца у *Зетји Балшића, држави кнеза Војислава Војиновима* и у *царским земљама*.⁹

Ускоро је Вукашин Мрњавчевић постао краљ.¹⁰ Поседујући то достојанство, Вукашин је 1370. године издао Дубровчанима повељу којом им потврђује привилегије које су добили од ранијих српских владара.¹¹

После погибије краља Вукашина у бици на реци Марици и смрти цара Уроша 1371. године, дошло је до пропасти Српског царства. Српски великаши су постали потпуно суверени, те су Дубровчани морали са њима да ступе у дипломатске односе како би несметано могли да обављају своје трговачке послове. Међу најјачим и најугледнијим великаш-

---

⁸ Према наводима Ф. Миклошића повеља је настала у периоду 1336–1347, док Љ. Стојановић и С. Новаковић узимају 1334. као годину настанка. Према наводима С. Новаковића, Душан је, по добијању царског достојанства 1346. године, издао повељу 1349. године којом је Дубровчанима потврдио повластице у оквиру његовог Царства. *Истио*, 25.

⁹ Погледати опширније са прегледом извора и литературе: С. Божанић, *Повеља цара Стефана Уроша Дубровчанима о слободи трговине*, ССА 17 (2018), 31–39.

¹⁰ М. Орбин, *Краљевство Словена*, редактори: Ф. Баришић, Р. Самарцић, С. Ђирковић, Београд 1968, 110.

¹¹ С. Ђирковић, *Повеља краља Вукашина Дубровнику којом потврђује повеље ранијих српски владара*, ССА 4 (2005), 161–173.

ким породицама издвајају се Хребељановићи, Балшићи и Бранковићи. Први суседи Дубровчанима били су Балшићи, господари Зете. Од три зетске повеље које су Балшићи издали Дубровчанима, најпознатија је повеља Балше II из 1379. године.¹² Према наводима С. Рудића, Балша II је потврдио Дубровчанима привилегије које им је дао његов брат Ђурађ. Утврђена је и царина коју су Дубровчани плаћали на територији Балшића. Поред Зете, Дубровчани су пословали и у Моравској Србији. То је била једна од најбоље организованих и привредно најразвијенијих области некада моћног Царства, којом је управљао кнез Лазар Хребељановић. Он је Дубровчанима издао повељу 1387. године, којом потврђује повластице које су добили од цара Уроша.¹³ Ова повеља кнеза Лазара била је образац, све до краја српске средњовековне државе, за уговорне исправе са Дубровчанима.¹⁴

Дубровчани и њихови послови, након српског пораза на Косову пољу и погибије кнеза Лазара 1389. године, нашли су се у врло незавидном положају јер нису знали како ће се развијати новонастала ситуација са турским султаном. Дубровчани су послали писмо захвалности Лазаревој удовици књегињи Милици јер је код новог господара (османског султана) издејствовала да и даље важе њихове трговачке повластице, као за време претходних господара. Једина слободна територија која се налазила у оквиру некадашњег Царства било је Косово којим је господарио Вук Бранковић. Дубровачки послови су били распрострањени и на овој територији, те су од Вука Бранковића добили повељу којом им се потврђују све раније повластице на поменутом простору.¹⁵

---

¹² С. Рудић, *Повеља Балше II којом потврђује Дубровчанима привилегије од браће му Ђурађа*, ССА 10 (2011), 103–106.

¹³ Љ. Стојановић, *Старе српске повеље и писма*, књ. I, 120–121.

¹⁴ С. Ђирковић, *Повеље кнеза Лазара и његова канцеларија*, ССА 2 (2003), 207–215.

¹⁵ С. Бојанин, *Повеља Вука Бранковића којом потврђује привилегије Дубровнику*, ССА 10 (2011), 109–116.

У великом сукобу код Ангоре 1402. године између султана Бајазита и татарског кана Тамерлана, у ком је учествовао и кнез Стефан Лазаревић као Бајазитов вазал, Османлије су изгубиле битку, а кнез Стефан је након ње од Византинаца добио титулу деспота.¹⁶ У Дубровачком архиву је сачувана само једна повеља и то из 1405. године, којом деспот Стефан потврђује раније привилегије које им је дао његов отац кнез Лазар.¹⁷ Пошто деспот Стефан није имао директних потомака, наследио га је сестрић деспот Ђурађ Бранковић. Дубровчани су и са њим имали добре пословне односе. Са друге стране, Дубровник је био једна од могућих сигурносних зона за деспота и његову породицу, уколико дође до напада Османлија. Деспот Ђурађ Бранковић је 1428. године потврдио Дубровчанима старе повластице.¹⁸ Ђурђеове везе са Дубровчанима су биле толико добре, да му је Општина 1441. године пружила уточиште у граду, после пропасти Српске деспотовине (1439) и потуцања по Угарској. Последњи помен деспота Ђурђа Бранковића, у дубровачким изворима, био је када је са својим синовима Гргуром, Стефаном и Лазаром издао повељу 1445. године којом је потврдио Дубровчанима повластице у Сребреници.¹⁹

Утицај успона рударства у средњовековној Србији на трговачке везе са Дубровником

По доласку на Балканско полуострво, Срби су из прапостојбине донели једноставно умеће у експлоатисању руда.²⁰ Између осталог, ово потврђује и рударска терминологија која је била словенског порекла: руда, рупа, окно... Пошто

---

¹⁶ ЛССВ, 149–150 (Б. Ферјанчић, *Десиоџ*).

¹⁷ Љ. Стојановић, *Старе српске повеље и писма*, књ. I, 199–200.

¹⁸ С. Новаковић, *Законски сјоменици српских држава средњег века*, 231–236.

¹⁹ *Исјо*, 239.

²⁰ С. Ђирковић, Д. Ковачевић Којић, Р. Ђук, *Старо српско рударство*, Београд 2002, 18.

су словенске технике којима се руда експлоатисала биле примитивне, нису доносиле велику добит. До напретка рударства долази досељавањем немачких рудара Саса на српско тле у време краља Уроша I. У овом периоду рударство пролази велики развојни пут, од примитивних рударских јама до хоризонталних и вертикалних ровова. Важно је рећи да је у прво време власник свих рудника био владар, те их је касније давао Сасима и дубровачким трговцима у закуп, који су могли да финансирају ову, за то време, веома скупу делатност.

Дубровачки трговци улазе у рударски посао, пре свега због несташице руде сребра којом су на велико трговали седамдесетих година XIV века. У Србији су узимали у закуп рударске јама појединачно или удружени. Постајали су гварци тј. учествовали су у финансирању рада рудника и у деоби добити од експлоатације руде.²¹ Временом, посао је све уноснији, па су Дубровчани поред рударских јама стварали насеобине тј. колоније које постају значајни трговачки и занатски центри.

Рударске вароши у средњовековној Србији састојале су се од цитаделе (утврђења) у којој је столовала управа вароши. Намена цитаделе огладал се у томе да је склониште за становништво у случају напада. Подно цитаделе било је подграђе, у којем се одвијао живот обичног света. Ту су били тргови где се размењивала роба и царинарница на којима се наплаћивала царина. У средњем веку нису постојали гранични прелази као данас, него се царина плаћала у првом насељеном месту где су трговци застајали. Закупци ових царина тј. цариници неретко су били Дубровчани. На челу ових рударских вароши налазио се војвода који је управљао центрима. Војвода је имао цивилну, војну (одбрана територије којом управља) и судску улогу (чак је имао и овлашћење да

---

²¹ С. Ђирковић, *Дубровник и залеђе у средњем веку*, у: „Работници. Војници. Духовници. Друштва средњовековног Балкана”, 52.

суди за нека кривична дела).²² У прво време то су били домаћи људи, потом Саси и Дубровчани. Дубровчани су у овим насељима имали прегршт привилегија – само они који су имали непокретну имовину у вароши плаћали су порез, могли су да затварају домаће дужнике у своје куће док не почне суђење, у Дубровнику се састављала судска комисија у случају да је суђење у колонијама, а имали су и своје богомоље.²³

Рударство у средњовековној Србији доживело је зенит у XV веку, тачније у време владавине деспота Стефана Лазаревића. Због повећаног броја рудника, великог броја рудара, сталне османске опасности и недостатка новца, да би заштитио једну од најуноснијих привредних грана у Деспотовини, деспот доноси *Закон о рудницима*. У настанку овог Закона огледа се либералност Деспотовине тј. њеног владара. Деспот је дао двадесетчетворици рудара (*добри људи*) из Новог Брда да саставе закон, те га је он узео на читање, потпис и проглашење.²⁴ Дакле, замољен од стране становника Новог Брда, српски деспот је *учинио закон о рудинама* који је био примењиван и за време *йрве йосйоде* као и његовог оца, *кнеза Лазара*.²⁵

Дакле, деспот је узаконио оно што се увелико до тада примењивало. Овај Закон је давао и истовремено штитио права рудара. Примера ради, рудари су могли да заложу и продају имовину власника рудника уколико им се не исплати надница на време.²⁶ Поред тога што је штитио рударе, Закон је штитио и рудна богатства. Када кажемо рудна богатства у првом реду мислимо на злато и сребро. Деспот је *Законом о рудницима* ограничио прекомерни извоз метала како би

---

²² ЛССВ, 95–96 (А. Веселиновић, *Војвода*).

²³ К. Јиречек, *Трговачки љуђеви и рудници Србије и Босне у средњем веку*, у: *Зборник Константина Јиречека* I, 259.

²⁴ Н. Радојчић, *Закон о рудницима деспота Стефана Лазаревића*, Београд 1962, 27.

²⁵ *Исјо*, 37.

²⁶ *Исјо*, 28.

могао од њега да кује српски новац. Ова мера сметала је дубровачким трговцима јер су племенити метали, у првом реду сребро, били предмет њихове посредничке трговине између Балкана и Медитерана.

У средњовековној Србији налазио се велики број рудника у којима су Дубровчани оснивали своје колоније и тамо пословали. Представићемо неколико рударских центара у којима су дубровачке колоније биле најразвијеније и као такве су снажно утицале на ондашњу привреду.

а) Ново Брдо

Ново Брдо је највећи српски средњовековни рудник и један од највећих рудника на Балкану у ондашњој Европи. У већини рударских центара формиране су дубровачке колоније, а колонија у Новом Брду је имала најдужи континуитет. Захваљујући многобројним вестима које добијамо о нареденој колонији, можемо извршити реконструкцију дубровачких рударских и трговачких послова на овим просторима.

Рудници у Новом Брду почињу са радом између 1304. године и 1319. године, за време владавине краља Милутна.²⁷ Најстарија вест потиче из 1319. године, када је которски трговац Петрус де Братости у Новом Брду купио робинју Дражицу и њену ћерку Дражицу.²⁸ Из 1326. године потиче један историјски спис, у ком пише да краљ Стефан Дечански даје дубровачком кнезу разрешеницу за Луку Лукаревића који је био закупац царине у Новом Брду за време његовог оца краља Милутина.

Ново Брдо је типичан средњовековни рударски град, које је чинило утврђење и трг на ком су се одвијали трговачки послови. Географски, лоциран је на обронцима Скопске Цр-

---

²⁷ К. Јиречек, *Историја Срба II*, Београд 1952, 193, нап. 85.

²⁸ С. Божанић, *Привреда у средњовековној Србији*, 154.